รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

MANAGEMENT MODEL OF THE BUDDHIST SUNDAY STUDY CENTER OF WAT TRAIPHUM, PHRAN KRATAI DISTRICT, KAMPHAENG PHET PROVINCE

[1]พระครูอาทรวชิรกิจ, [2]พระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรตนา, [3]พระเมธีวชิรภูษิต, [4]พระครูประทีปวชิรธรรม และ [5]พระมหาธนา แสนณรงค์

[1]Phrakhru Athornvachirakit, [2]Phrakhrusangkharak Kosal Maniratana, [3]PhraMedhiwachiraphusit, [4]Phrakhru Prathipwachiratham and [5]PhraMaha Thana Saennarong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

.

[2]khmerkosal999@gmail.com

Received: October 29, 2024; **Revised**: November 5, 2024; **Accepted**: December 29,2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ โดยผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษา

---

[1] อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มจร วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

[2] อาจารย์ ดร., หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มจร วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

[3] อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มจร วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

[4] อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มจร วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

[5] อาจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงบประมาณ 2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคลากร และ ด้านการบริหารงบประมาณ 2) ปัจจัยกระบวนการ ได้แก่การส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมและความประพฤติ การเสริมสร้างความรู้ การเสริมสร้างบุคลิกลักษณะ การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ และการส่งเสริมเทคนิควิธีการสอน 3) ปัจจัยผลผลิต ได้แก่ การพัฒนากาย (กายภาวนา) การพัฒนาทางสังคม (ศีลภาวนา) การพัฒนาทางจิต (จิตภาวนา) และการพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) 3. รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างการพัฒนาบุคลากร 2) การเสริมสร้างการบริหารจัดการ 3) การส่งเสริมการจัดทำหลักสูตร 4) การเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน 5) การเสริมสร้างสภาพแวดล้อม และ 6) การเสริมสร้างการบูรณาการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหารจัดการ, ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

Abstract

This research aimed to : 1. to study management conditions of The Buddhist Sunday study center of Wat Traiphum, 2. to development management model of The Buddhist Sunday study center of Wat Traiphum, 3. to present management model of The Buddhist Sunday study center of Wat Traiphum.The Results of the study are summarized as follows 1. The overall of management conditions of The Buddhist Sunday study center of Wat Traiphum are at a high level. When considering in each aspect, it was in high level at all aspects such as academic administration, management, personnel administration and budget administration. 2. The development management model of The Buddhist Sunday study center of Wat Traiphum, consisting of 1) Input factors include management, academic, personnel and budget administration., 2) Process factors include promotion of morality and behavioral development, enhancement of knowledge, enhancement of individual characteristics, enhancement of good human relations, and promotion of teaching techniques. 3) Output factors include physical development, social development, mental development and intellectual development. 3. The

management model of The Buddhist Sunday study center of Wat Traiphum, consisting of 1) strengthening human resource development, 2) strengthening management, 3) promoting the creation of a curriculum, 4) strengthening student development activities, 5) strengthening the environment, and 6) strengthening the integration of physical, moral, mental, and intellectual development.

Keywords: Management model, The Buddhist Sunday study center

บทนำ

การให้ความสำคัญกับสังคมแห่งการเรียนรู้ด้านการศึกษา ยกระดับความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพของประชากรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาดแรงงาน การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นกลยุทธ์ในเชิงรุกเพื่อช่วยให้คนในสังคมพร้อมที่จะเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เพราะมนุษย์มีการเจริญเติบโตและต้องเรียนรู้นับตั้งแต่ปฏิสนธิตราบจนสิ้นชีวิต การเรียนรู้ก่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์และบางครั้งเกิดผลในทางเสื่อมและความเสี่ยง (สุมน อมรวิวัฒน์, 2546) จากนโยบายรัฐบาลที่เน้นการสร้างสังคมเข้มแข็งให้คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืน บนฐานของวัฒนธรรมไทย เพื่อเชิดชูคุณค่า และจิตวิญญาณของความเป็นไทย ตลอดจนสร้างความสามัคคี เอื้ออาทร สมานฉันท์ของสังคมและประเทศชาติ เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืนประกอบกับการนำทุนทางสังคมที่เป็นเสมือนรากแก้วของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตด้วยการส่งเสริมให้คณะสงฆ์ร่วมพัฒนาสังคมโดยเฉพาะในระดับชุมชน ท้องถิ่น จากบทบาทภารกิจของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ที่ทุกวัดได้ปฏิบัติภารกิจตามศักยภาพของวัดที่อาจอ่อนด้อยหรือโดดเด่น ควรที่ภาครัฐเข้าไปช่วยส่งเสริมให้มีบทบาทและผลักดันให้มีการนำพระพุทธศาสนากับการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงปรารถนาให้สังคมซึ่งจะเป็นการวางรากฐานให้กับเด็ก เยาวชนไทยอย่างแท้จริงตามความคาดหวังของทุกภาคส่วนของสังคมและเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไทยเป็นสังคมการเรียนรู้ บทบาทขององค์กรในชุมชนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัดมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยเพราะคนไทยกับพระพุทธศาสนาเป็นของคู่กัน คนไทยกับวัดมีความผูกพันกันอย่างแยกไม่ออก วัดคือศูนย์รวมจิตใจของคนไทย ศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาหนึ่งในชุมชนที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความใกล้ชิดพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในยุคสมัยใหม่ (สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงที่นับวันจะทวีปัญหาความรุนแรงมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร การชื่นชมในวัฒนธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมทำให้คนในสังคมไทยหลุดลอยจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ตกเป็นทาสของการยั่วยุให้เกิดความอยาก มุ่งเอาเปรียบแข่งขันกันทางธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ชุมชนที่เคยอบอุ่นกลับกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความว้าเหว่ คนเกาะกลุ่มกันแต่ไม่มีน้ำใจให้แก่กัน สังคมไทยบางส่วนกลายเป็นสังคมของอวิชชา หลงนับถืออำนาจและเงินเป็นใหญ่ ชีวิตคนไทยห่างไกลจากธรรมะ คือธรรมชาติ และรู้จักแต่การพึ่งพาเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นทั้งที่ตัวบุคคลและที่สังคมโดยรวม พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงปัญหาทางด้านสังคมซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าศีลธรรมได้เสื่อมถอยลง เห็นได้จากข่าวอาชญากรรมตามหน้าหนังสือพิมพ์มีให้พบเห็นกันอยู่ทุกวันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างตะวันตกทำให้ผู้คนละทิ้งความคิดและคุณธรรมจึงส่งผลให้คุณธรรมทางด้านจิตใจลดต่ำลงเกิดปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย ซึ่งสรุปสาเหตุได้ 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ หนึ่ง ปัญหาความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมของการบริโภคหรือความต้องการวัตถุ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม มีโจรผู้ร้ายทั้งโจรในเครื่องแบบ และโจรผู้ร้ายจริง ประเด็นที่สอง ปัญหาความเสื่อมทางด้านจิตใจ จากการแสวงหาความเจริญด้านวัตถุ หลงใหลวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้คุณค่าด้านจิตใจลดลง และจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่โรงเรียนแยกออกจากวัดทำให้เยาวชนสมัยใหม่ไม่สนใจศาสนา และคำสอนทางศีลธรรม ขาดการอบรมด้านจิตใจจึงส่งผลให้วัยรุ่นขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขาดความซื่อตรงเริ่มจาก พฤติกรรมทุจริตในการสอบเข้าโรงเรียน หรือการเข้าทำงานโดยใช้อำนาจเงิน ดังนั้น เมื่อไปทำธุรกิจก็ไม่มีความซื่อสัตย์ และขาดความคิดสร้างสรรค์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2545)

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ ตำบลถ้ำกระต่ายทอง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้เยาวชนได้ลงมือปฏิบัติจริง (กิจกรรมนำวิชาการ) โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น เปิดทำการเรียนการสอนเมื่อ พ.ศ.2554 มีนักเรียนจำนวน 48 คน โดย ใช้ศาลาประชานุสรณ์ วิหาร และอุโบสถเป็นสถานที่เรียน โดยมีหลักการทำงาน คือ 1) เสียสละ ทุกคนที่ร่วมทำงานต้องทำด้วยความเสียสละทำด้วยจิตอาสา เพราะไม่มีค่าตอบแทนใดๆทั้งสิ้น 2) สามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน

ทำงานเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม 3) มีวินัย รักษากฎระเบียบที่ตกลงกันไว้ และอยู่หน้าได้ อยู่หลังเป็น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อเป็นข้อมูลเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ท้องถิ่น เพื่อเป็นศูนย์การศึกษาที่อบรมปลูกฝังหล่อหลอมเด็ก เยาวชน ประชาชน คนในชุมชนท้องถิ่นในสังคมประเทศชาติให้มีคุณธรรม จริยธรรมและเป็นคนดีมีทักษะมีความรู้ความสามารถด้านพระพุทธศาสนาและมีทักษะมีความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตและเพื่อเป็นส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาชุมชนสังคมประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ 2) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ 3) รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งเน้นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่วิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนด ประชากร และกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะกรรมการบริหาร คณาจารย์ ครู และผู้ปกครองนักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีประชากรทั้งหมด จำนวน 554 รูปคน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน ได้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 226 รูปคน โดยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยลงพื้นที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ พระสงฆ์ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คณะกรรมการบริหาร คณาจารย์ ครู ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร รวมจำนวน 20 รูปคน และดำเนินการจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชียวชาญ เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทัศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อต่อ รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ในการหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัย เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ถูกต้องขึ้น จำนวน 10 ท่านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis) และสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร สรุปผล ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.74) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ($\overline{X}$ = 3.77) ด้านการบริหารจัดการ ($\overline{X}$ = 3.74) ด้านการบริหารงานบุคคล ($\overline{X}$ = 3.68) และด้านการบริหารงบประมาณ ($\overline{X}$ = 3.67)

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการกำหนดเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีระบบบริหารและการจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เหมาะสม ทันสมัย มีมาตรฐานสากล ด้านการบริหารงานวิชาการ หลักการบริหารงานวิชาการต้องคำนึงถึงการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ทำให้ดีที่สุดนำไปสู่คุณภาพที่คาดหวัง คำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษา โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายได้รับผิดชอบร่วมกันทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ คำนึงถึงประสิทธิภาพประสิทธิผลและความประหยัด การดำเนินงานทางวิชาการโดยอาศัยหลักการและเหตุผลย่อมจะสามารถบรรลุความสำเร็จคือความเป็นเลิศทางวิชาการ หลักสูตรเป็นข้อกำหนดว่าด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการและเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้านการบริหารงานบุคลากร การบริหารจัดการงานบุคลากรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องทันต่อเหตุการณ์และสถานการณ์โลก รวมทั้งเป็นผู้ใฝ่หาความรู้เพื่อความรู้ความสามารถในการทำงานของตน การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อว่าทุกคนจะอยู่ในสภาพที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ และ 3) ด้านปัญญา และ ด้านการบริหารงบประมาณ ได้รับการอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา แต่งบประมาณดังกล่าวไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน ต้องขอรับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนภายนอก จากการได้รับบริจาคต้องใช้อย่างคุ้มค่าและประหยัด การบริหารงานงบประมาณมุ่งเน้นความเป็นอิสระ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

2.2 ปัจจัยกระบวนการ (Process) ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ กระบวนการที่คณาจารย์พระวิทยากรและครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามกรอบหลักสูตรให้กับนักเรียนเยาวชนและประชาชนผู้เรียน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะและกระบวนการต่างๆ ในอันที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการศึกษาต่อ ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมและความประพฤติ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านนี้เป็นอันดับแรก โดยเฉพาะเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชอบธรรม มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ตรงไปตรงมา มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในหลักจรรยาบรรณ 2) การเสริมสร้างความรู้ในสายงานและวิชาการ

ทั่วไป พระวิทยากรและครูผู้สอน จะต้องมีการศึกษาแสวงหาความรู้ทางวิชาการใหม่ๆอยู่เสมอ 3) การเสริมสร้างบุคลิกลักษณะเฉพาะตัว บุคลิกลักษณะเฉพาะตัวเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างสม่ำเสมอ พฤติกรรมทางการแสดงออกของพระวิทยากรและครูผู้สอน สามารถสื่อความหมายได้ดีกว่าคำพูดใดๆ 4) การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มนุษยสัมพันธ์เป็นสิ่งที่เกิดจากตัวผู้สอนงานเป็นพฤติกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอน แนะนำงานผู้ถ่ายทอด กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในการฝึกอบรม 5) การส่งเสริมเทคนิควิธีการสอนโดยการถ่ายทอดแนวความคิดอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามสภาพความเป็นจริง

2.3 ปัจจัยผลผลิต (Output) ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ ปัจจัยผลผลิตการสร้างคุณธรรมนำความรู้สำหรับเยาวชนและประชาชน ผู้เรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นหนทางหนึ่งที่จะมาเป็นตัวช่วยในการกำหนดพฤติกรรมให้เยาวชนและประชาชนในสังคมไทยได้สำนึกในความเป็นไทย สำนึกต่อประเทศ และสังคม นอกเหนือจากการเป็นเพียงแค่ “คนเก่ง” แล้วต้องเป็น “คนดี” การพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้านคือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (ภาวนา 4) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข ประการแรก การพัฒนาทางกาย เริ่มตั้งแต่สอนให้รู้จักกินอยู่อย่างมีคุณภาพ บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 คือ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคให้ได้คุณค่าแท้ หลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นคุณค่าเทียม ประการที่สอง ศีล ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางสังคม เป็นคนดีมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีวินัย ซื้อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีความสามารถพึ่งตนเองได้ หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุข ประการที่สาม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางจิต เช่น มีสติและสมาธิเป็นพื้นฐานในการศึกษาเล่าเรียนและในการทำงานต่อไป มีสุขภาพจิตดีร่าเริงเบิกบาน มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ มีจิตใจ เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันต่อกัน ทำงานและเรียนอย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร มีสุขภาพจิตดี แจ่มใน ร่างเริงเบิกบาน ประการสุดท้าย ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านปัญญา เช่น มีศรัทธาที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นคนใฝ่รู้ ไฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง ใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่ตลอดเวลา สนใจศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต รู้บาปบุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์

3. รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาบุคลากร มีการรณรงค์สร้างจิตสำหนึกให้ผู้บริหารและครูอาจารย์ครูสอนมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ ลด ละ เลิก อบายมุข ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ด้านการบริหารจัดการ มีการร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน อย่างใกล้ชิดเพื่อให้เกิดสามประสานคือ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เช่น

แต่งตั้งพระสงฆ์ ผู้แทนชุมชนและผู้ปกครองเป็นกรรมการที่ปรึกษา หรือกรรมการดำเนินงาน และดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บวร) เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น 3) ด้านการจัดทำหลักสูตร มีการร่วมกันทำหลักสูตรหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา 4) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการ ด้วยรูปแบบ วิธีการที่หลากหลาย ให้ได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมาย และมีคุณค่าในการพัฒนา ผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม 5) ด้านสภาพแวดล้อม มีการยึดหลักเรื่องความสะอาด (ศีล) สงบ (สมาธิ) และสว่าง (ปัญญา) คือจัดสภาพภายในให้สะอาด ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และประจำห้องเรียนสว่างทางปัญญาด้วยป้ายนิเทศและคติธรรมคำขวัญต่างๆ และ 6) ด้านการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (ภาวนา 4) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข ประการแรก การพัฒนาทางกาย เริ่มตั้งแต่สอนให้รู้จักกินอยู่อย่างมีคุณภาพ ประการที่สอง ศีล ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางสังคม เป็นคนดีมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีวินัย ซื้อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ประการที่สาม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางจิต เช่น มีสติและสมาธิเป็นพื้นฐานในการศึกษาเล่าเรียน มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ มีจิตใจ เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่างเริงเบิกบาน ประการสุดท้าย ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านปัญญา เช่น มีศรัทธาที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นคนใฝ่รู้ ไฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง ใฝ่สร้างสรรค์

อภิปรายผล

1. สภาพการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงบประมาณ ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ (2566) ได้วิจัยเรื่อง“การยกระดับการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์”ผลการวิจัยพบว่า มีการบริหารจัดการ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ จัดการเรียนการสอน วิชาบังคับ วิชาเลือกตามความสนใจของผู้เรียน 2) ด้านการบริหารงานบุคคลบุคลากร การวางแผนบุคลากร 3) ด้านงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากกระทรวงวัฒนธรรม 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป

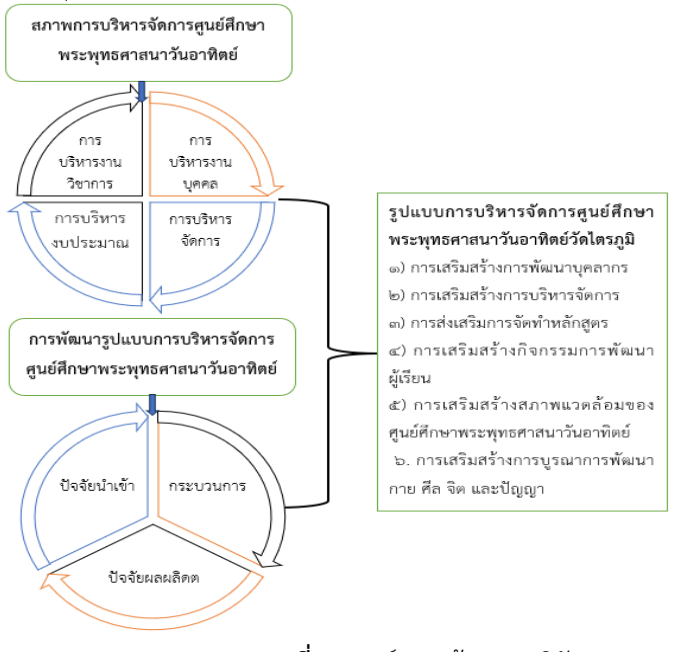
2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คุณภาพของปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคลากร และ ด้านการบริหารงบประมาณ 2) ปัจจัยกระบวนการ (Process) ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ว ประกอบด้วย การส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมและความประพฤติ การเสริมสร้างความรู้ในสายงานและวิชาการทั่วไป การเสริมสร้างบุคลิกลักษณะเฉพาะตัว การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการส่งเสริมเทคนิควิธีการสอน 3) ปัจจัยผลผลิต (Output) ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้แก่ การพัฒนากาย (กายภาวนา) การพัฒนาทางสังคม (ศีลภาวนา) การพัฒนาทางจิต (จิตภาวนา) และการพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุไรรัตน์ ทองพินิจ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมความสุขสำหรับนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสุขสำหรับนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย สาระสำคัญ 3 ประการ คือ ความเป็นอยู่ที่ดี จิตใจดีและชุมชนมีความเข้มแข็ง และผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสมุห์โกมิน จนฺทาโภ (อินทร์อยู่) (2564) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) ระบบการดำเนินการ 4) กระบวนการด าเนินการ ประกอบด้วย (1) การบริหารจัดการโรงเรียนแบบวัด บ้าน โรงเรียน (บวร) (2) การมีส่วนร่วมการบริหารหลักสูตร (3) ครูสอนมีลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (4) การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดี เก่ง มีความสุข (5) การจัดการเรียนการสอนวิถีพุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ (6) แหล่งเรียนรู้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาไทย (7) การประเมินผลแบบกัลยาณมิตร และ 5) การประเมินผล

3. รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างการพัฒนาบุคลากร 2) การเสริมสร้างการบริหารจัดการ 3) การส่งเสริมการจัดทำหลักสูตร 4) การเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน 5) การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ 6) การเสริมสร้างการบูรณาการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุไรรัตน์ ทองพินิจ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมความสุขสำหรับนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมความสุขสำหรับนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นรูปแบบความสุขตามหลักพุทธธรรม

โดยมีพระสงฆ์ให้การส่งเสริมสนับสนุน ร่วมกับชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ใช้เมตตากรุณา และ กายภาวนา เป็นการปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงพุทธศาสนา การฝึกตนแบบกายภาวนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอนั้น ช่วยให้ครูอาสาสมัคร และนักเรียนมีการพัฒนาทางกายดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คือสามารถควบคุมการบริโภคเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เช่นในเรื่องการเลือกบริโภคเทคโนโลยีสมัยใหม่ การฝึกตนแบบกายภาวนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอนี้ จะสามารถช่วยให้ชุมชนพัฒนา เป็นชุมชนที่มีความ เข้มแข็งทางความคิดเพิ่มมากขึ้น และผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสมุห์โกมิน จนฺทาโภ (อินทร์อยู่) (2564) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารการจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นการบริหารจัดการโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม (บวร) และเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ควบคู่กับมีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 : องค์ความรู้จากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). *รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

พระสมุห์โกมิน จนฺทาโภ (อินทร์อยู่). (2564). *“รูปแบบการบริหารการจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์”*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *คู่มือการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2546). *วิถีการเรียนรู้ : คุณลักษณะที่คาดหวังในช่วงวัย*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์. (2566). *การยกระดับการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์”*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อุไรรัตน์ ทองพินิจ. (2561). *รูปแบบการส่งเสริมความสุขสำหรับนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.